

Igualtat de gènere

SÍ A LA PAZ
JÓVENES POR LA PAZ SOSTENIBLE
Y LA CIUDADANÍA GLOBAL

UN PROJECTE DE:

NOVACT

AMB EL FINANÇAMENT DE:

MINISTERIO
DE ASUNTOS EXTERIORES, UNIÓN EUROPEA
Y COOPERACIÓN

Igualtat de gènere

DESENVOLUPAMENT DE CONTINGUTS:

Fundación Cultura de Paz

COL·LABORACIÓ AMB BONES PRÀCTIQUES:

NOVACT Palestina i MPDL Colòmbia.

SUPERVISIÓ DEL CONTINGUT:

Coordinació del projecte “SÍ A LA PAZ” del Movimiento por la Paz, el Desarme y la Libertad (MPDL) i el instituto NOVACT de noviolència.

DISSENY I MAQUETACIÓ:

detalier creative studio

Aquesta publicació ha estat elaborada en col·laboració amb la Cooperació Espanyola a través de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID). El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva del Movimiento por la Paz, el Desarme y la Libertad (MPDL) i no reflecteix necessàriament la posició de l'AECID.

Índex

3 I. Introducció

4 II. Descripció dels temes

5 III. Realitats i reptes en el treball amb joves sobre aquesta qüestió, tal com es va revelar en la nostra avaluació

7 › Repte educatiu identificats

9 IV. Bones pràctiques

9 **Activitat:** Escola de circ i jocs de rol

14 **Activitat:** Construir la confiança i promoure el reconeixement mutu

22 Recomanacions per adaptar bones pràctiques a l'abast del projecte “Sí a la Pau”

22 › Escola de circ i jocs de rol a Palestina

22 › Construir la confiança i promoure el reconeixement mutu a Colòmbia

23 › Altres pràctiques possibles

23 **Activitat:** La meva silueta (activitat de començament)

24 **Activitat:** Escoltar el feminisme

26 **Activitat:** Concurs de referents

27 **Activitat:** Emocions de la caixa de la masculinitat

28 **Activitat:** Ciutats feministes

29 **Activitat:** Aturem les notícies falses

31 V. Recomanacions finals generals

31 1. Adaptació al context local

32 2. Condicions per a un espai segur

33 3. Metodologies suggerides

33 4. Factors clau de sostenibilitat

35 VI. Glossari

I. Introducció

El present manual forma part del projecte *SÍ A LA PAU. Joves per la pau sostenible i la ciutadania global*, finançat per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID) i executat en consorci pel Moviment per la Pau, el Desarmament i la Llibertat (MPDL) i l'Institut NO-VACT de no-violència.

S'integra en un conjunt de cinc guies pensades per a donar algunes respostes i despertar nous dubtes a professionals de l'educació que es pregunten què preocupa o interessa a la joventut en relació amb les amenaces actuals a la pau, quines comprensions tenen respecte dels diferents elements que la conformen, com es mobilitzen o de quina manera, des de l'educació, es pot impulsar en la joventut els valors, actituds, coneixements i habilitats propis d'una ciutadania capaç de pensar globalment i motivada per a actuar localment com a protagonista i transmissora de la Cultura de la Pau.

Aquesta col·lecció de manuals, elaborada per la Fundació Cultura de Pau amb l'aportació i la supervisió del MPDL i NOVACT, aborda diferents eixos constructors de la Cultura de Pau, fonamentals per a la resolució no violenta de conflictes: la igualtat de gènere, la convivència intercultural, l'erradicació de la pobresa, el desenvolupament sostenible i la justícia mediambiental o la defensa dels drets humans en sentit ampli. Els temes en els quals se centren parteixen de les necessitats educatives, interessos i preocupacions de joves d'entre 11 i 25 anys (amb participació minoritària de persones de fins a 39 anys), vinculades a espais d'educació formal, informal i no formal en cinc territoris de l'Estat espanyol —Cantàbria, Catalunya, Comunitat Valenciana, Comunitat de Madrid i Extremadura— que es detecten en un procés diagnòstic previ. Els resultats del mateix van ser recollits en un informe fet per la Fundació Cultura de Pau, i es troben disponibles en el següent enllaç: https://www.mpdl.org/sialapaz/06_Informe%20de%20diagn%C3%B3stico%20final.pdf.

Quant a la seva estructura, aquest manual s'organitza en diversos apartats que guien del general al particular. Després de la descripció de l'eix constructor de la Cultura de Pau (CP) en el qual se centrà, es presenten les realitats i reptes identificats en el diagnòstic esmentat entorn de la qüestió de la cura del medi ambient i la justícia ambiental. A continuació, s'exposen experiències de bones pràctiques dedicades a l'impuls de la implicació de joves en processos de construcció de pau desenvolupades en diferents delegacions internacionals del MPDL i NOVACT, de manera que algunes d'elles es detallen en forma de dinàmiques grupals, amb la finalitat d'inspirar i aportar recursos metodològics concrets. Posteriorment, s'inclouen recomanacions pedagògiques i estratègies generals que puguin facilitar la labor educativa en aquesta matèria en diversos contextos. Finalment, s'ofereix un glossari de termes clau que dona suport a la comprensió i l'ús del manual.

En definitiva, aquest manual no és només un marc de referència, sinó una eina pràctica i pròxima que busca acompanyar als qui eduquen en la construcció d'alternatives sostenibles i justes. Volem que sigui un recurs viu, que inspire processos col·lectius d'aprenentatge, acció i esperança en la certesa que altres futurs són possibles.

II. Descripció dels temes

La igualtat de gènere és un pilar essencial per a la construcció d'una Cultura de Pau. Lluny de ser un objectiu assolit, continua sent un repte global urgent que travessa totes les àrees de la vida social, política i econòmica. Com ens recorden les Nacions Unides, la igualtat entre dones i homes no és només un dret humà fonamental, sinó també una condició bàsica per a aconseguir un món pacífic, pròsper i sostenible. Avançar cap a la igualtat de gènere és inseparable de l'assoliment de la pau positiva: no hi pot haver una pau duradora mentre persisteixin la violència de gènere, la desigualtat salarial, el risc constant de retrocessos en els drets sexuals i reproductius o la invisibilitat de les contribucions de les dones i les dissidents a les nostres societats. **Garantir aquest dret significa assegurar que totes les dones i nenes puguin sentir-se segures, exercir els seus drets en igualtat de condicions i estar lliures de violència directa, cultural o estructural.** La igualtat, o més aviat la justícia de gènere, és, per tant, una eina transformadora per desmantellar les estructures patriarcals, qüestionar de manera constructiva els mandats de gènere apresos, desmantellar els estereotips de gènere i implementar alternatives relacionals que garanteixin un bon tracte i el benestar personal i col·lectiu. En definitiva, partim de la premissa que la pau feminista només és possible si aquests drets estan garantits, si el mal que pateixen les dones i les nenes d'arreu del món es reconeix i es redreça, i si, com a societats, ens comprometem a garantir que aquest mal no es repeteixi.

Aquesta igualtat també **implica reconèixer la diversitat que existeix entre dones i homes, promovent un tracte igualitari que respongui a les necessitats específiques de cada persona**, sense que aquestes esdevinguin una font de discriminació.

També **significa partir de la premissa que la discriminació que afecta les dones i les nenes pel seu gènere interactua amb altres factors** com la seva ètnia, origen o estatus socioeconòmic. L'enfocament feminista interseccional aborda com el gènere està entrellaçat amb aquests altres sistemes d'opressió, com ara el racisme, la homofòbia, la transfòbia o l'exclusió per motius de classe o diver-

siat funcional. En conseqüència, promou la creació d'espais segurs i inclusius, lliures de violència sexista i LGTBIfòbia, reconeixent el paper fonamental dels moviments feministes i de la dissidència sexual en la construcció de societats més justes.

També emfasitzem la nostra convicció que **només assolirem aquesta igualtat si es fa visible i es reforça la participació plena de les dones i les nenes en totes les àrees de presa de decisions de la societat, i si tenim en compte tota la seva diversitat.** En aquest sentit, entenem que la participació activa i el lideratge de les dones en els processos de construcció de la pau, amb la seva pròpia veu, no només és un dret, sinó que també destaca la menor predisposició a recórrer a la violència per resoldre conflictes que, en principi, comporta la socialització femenina; esperem que sigui una habilitat universal que porti a una pau duradora a les nostres societats.

Aquesta demanda implica el compromís de **fer que la pràctica de la cura sigui atractiva per a la societat en el seu conjunt**, i que la reconegui com una responsabilitat compartida que ha de ser equitativa, així com un element fonamental de la vida, que promogui la dignitat de les persones que cuiden i el benefici col·lectiu de saber cuidar i de reconèixer la nostra interdependència respecte a aquesta cura.

D'altra banda, cal assenyalar que **la pau feminista a la qual aspirem és internacionalista i global en el seu enfocament**, basada en la solidaritat global i la germanor com a principis centrals. Això també ens porta a considerar que **no podem educar en el feminisme des d'un únic enfocament, ja que cada comunitat afronta un camí cap a la igualtat des d'un punt de partida diferent i està situada en un context cultural i social** particular. Tal com es reconeix a *Feminismes en la interseccionalitat a l'aula: una guia de conscienciació feminista per a tothom, lliure de racisme i xenofòbia* (Moviment per la Pau – MPDL, 2024), «el feminisme occidental és liberal, individualista, i se centra en qüestions que no són centrals per a altres feminismes perquè tenen altres problemes a tractar, definits per l'ètnia o l'estatus socioeconòmic, entre d'altres, que afegixen nous factors de subordinació», que «aquest feminisme hegemònic, si no vol causar una opressió addicional a les dones que no pertanyen als grups dominants, ha d'abandonar qualsevol intent d'universalitzar les seves anàlisis o de considerar-se superior a qualsevol altre». Així, en proporcionar informació sobre les diferents corrents del moviment feminista, les seves perspectives i demandes, confiem que això respondrà a un exercici de «justícia social que contribueixi a trencar la narrativa única que normalment se'ns explica» i «pot ajudar els estudiants a trobar el seu lloc sota el paraigua que millor els representi».

III. Realitats i reptes en el treball amb joves sobre aquesta qüestió, tal com es va revelar en la nostra avaluació

Abans de la presentació detallada de les experiències educatives que esperem que inspirin la nostra tasca com a educadors juvenils, ens agradaria compartir algunes de les conclusions clau que vam identificar en el diagnòstic esmentat.

En centrar-nos a identificar els coneixements, interessos i preocupacions relacionats amb la igualtat de gènere entre els participants en aquesta avaluació, aquest pilar de la Cultura de la Pau és el que ha revelat els reptes més urgents. Així doncs, tot i que la comprensió del concepte *d'igualtat de gènere* per part de la gran majoria dels enquestats coincideix amb la de les organitzacions responsables del projecte en què s'emmarca aquesta avaluació i manual (i la associen a l'assoliment de la igualtat en drets i oportunitats), és evident que **certs rumors sexistes s'han arrelat entre els joves** (incloses les dones joves i les adolescents).

- Entre les troballes més notables, s'ha identificat que més d'un terç dels enquestats creuen que hi ha moltes **denúncies falses** de violència de gènere (aquesta és la resposta més popular, en comparació amb estar en desacord amb aquesta afirmació o no saber com respondre). Això ens porta a proposar, com a primer repte, la **necessitat de refutar aquesta creença amb dades (aquesta refutació apareix al glossari) i de fomentar l'empatia, en lloc de la sospita, envers les dones que decideixen denunciar els maltractaments**, i fer conscient de la dificultat i el dolor que suposa el procés, i de l'existència d'un sistema judicial que no ho posa fàcil...
- De la mateixa manera, sorprèn la manca **de coneixement sobre l'abast de la violència de gènere, qui n'és les principals víctimes i qui n'és els responsables**. Set de cada deu persones enquestades no només creuen que els homes també pateixen violència per part de les seves parelles, sinó que també exageren els arguments que donen suport a aquesta afirmació.
- D'altra banda, hi ha **una hostilitat relativa i ambivalent envers el feminisme**, ja que gairebé la meitat de les enquestades creuen que **s'ha passat de la ratlla**. Davant d'això, sembla interessant explorar més a fons aquesta idea i esbrinar en què es basa aquesta percepció, o si hauríem de centrar-nos en el significat del feminisme, per què existeix el moviment pels drets de les dones i la transformació social que persegueix. Afirmacions com aquesta ens porten a concloure que hi ha llacunes fonamentals en l'educació i la informació que s'omplen amb desinformació, notícies falses i discurs d'odi, i que porten la joventut d'avui a prendre tals judicis erronis.

Enmig d'aquest panorama, en què les *fake news* contra el feminisme i les distorsions del seu significat o de la caracterització de la violència de gènere s'han estès tant, hi ha **dades esperançadores** que poden servir de trampolí per a la conscienciació, alhora que eviten l'hostilitat potencial que podria sorgir en els nostres grups.

- D'una banda, hi ha una creença majoritària (sis de cada deu persones) que **la igualtat de gènere encara no s'ha assolit** a Espanya i que cal fer més progressos per aconseguir-la.
- A més, més de sis de cada deu enquestats admeten estar **preocupats per la violència existent contra les dones**.
- A més, gairebé tres de cada quatre entenen que **la violència de gènere no es limita a l'agressió física**.
- D'altra banda, és destacable que més de la meitat dels enquestats **rebutgen les actituds que culpen les dones que han estat víctimes o supervivents de violència de gènere** i creuen que la manera de vestir d'una dona no la fa responsable de cap agressió que pugui patir.
- A més, aquesta crítica al feminisme coexisteix amb la creença, sostinguda per gairebé dos terços dels enquestats, que **el feminisme pot ajudar-nos a ser qui volem ser trencant els estereotips de gènere**.

› Repte educatiu identificats

Amb aquestes conclusions com a referència, els reptes que identifiquem en la tasca educativa de promoure la motivació i les capacitats dels joves per implicar-se en la erradicació de la violència de gènere i en l'assoliment de la igualtat de gènere són els següents:

- 1 Promoure l'alfabetització mediàtica amb una perspectiva de gènere**, perquè els joves aprenguin a identificar i refutar les fake news sexistes presents en les xarxes socials i el discurs mediàtic, posant èmfasi en la desinformació i els mites que circulen, exageren acusacions falses o distorsionen la caracterització de la violència de gènere, la seva magnitud i naturalesa. D'aquesta manera, podem veure que moltes de les fake news no corresponen a la realitat i que el sexisme es manté mitjançant la manipulació, la ignorància i la por.
- 2 Pel que fa a les denúncies, se suggereix promoure l'empatia envers les víctimes i supervivents de la violència sexista que denuncien abusos**, sensibilitzar sobre la duresa del procés de denúncia i la recuperació i els obstacles d'un sistema de justícia patriarcal.
- 3 Escoltar les opinions dels joves sobre el feminisme, el seu significat, origen i propòsit**. Amb aquest objectiu, proposem la creació d'un espai segur per al diàleg, que fomenti la participació de tot el grup a través de preguntes que els permetin qüestionar les seves creences sobre el seu significat. Aquest espai hauria de permetre a totes les parts expressar els seus dubtes, resistències o pors sense causar danys. De la mateixa manera, atesa la diversitat de la societat actual, que es reflecteix en les pròpies aules, es recomana evitar una única visió del feminisme, oferint l'oportunitat de conèixer altres demandes i perspectives presents en diferents parts del món.
- 4 Destacar els assoliments de les dones líders i dels moviments feministes globals** en la conquesta de drets i llibertats per a totes les persones que mostri experiències reals de prop i de lluny que exemplifiquin el poder del feminisme per transformar realitats complexes en diversos àmbits. Al mateix temps, **promoure la implicació activa dels homes en aquesta lluita**

comuna i que reconegui el seu paper com a aliats en la construcció d'una societat més justa i igualitària, i fomentar la seva comprensió que els avenços impulsats per les dones també han ampliat els seus drets i oportunitats.

Això ens portarà a fomentar la col·laboració amb organitzacions feministes, la comunitat LGT-BIQ+ i **grups mixtos d'homes compromesos amb la igualtat**, per crear espais de reflexió i acció conjunta. També suggerim **anomenar les amenaces globals existents que ens impedeixen assolir els nostres objectius**, perquè els membres del grup puguin tenir informació precisa que els ajudi a reconsiderar si «el feminisme ha anat massa lluny» o, per contra, si **encara queda un llarg camí per recórrer per assolir una igualtat plena i compartida**.

5 Emmarcar el masclisme i el patriarcat dins d'un sistema d'opressions interseccionals que, com els mateixos enquestats reconeixen, perjudica la societat en el seu conjunt i ens impedeix ser qui volem ser. Convidar la gent a reconèixer com el sistema patriarcal ens imposa limitacions i ens perjudica a tots, en diferents graus i de maneres diverses, però que exerceix control i pressió des de diferents angles i a través de diferents estratègies i fòrums.

6 Sensibilitzar i debatre sobre el model de noves masculinitats, precisament en línia amb la idea que el masclisme també impedeix als homes ser qui volen ser. Això implicarà promoure el reconeixement del malestar causat per l'exigència que cada persona s'ajusti a papers socials estrets basats en el gènere que mantenen relacions de poder-submissió. També significarà posar cara i nom a alguns defensors masculins d'aquest model de noves masculinitats que puguin servir de **models positius i alternatius i reduir la por al desconegut**. Això implicarà promoure la coresponsabilitat masculina en l'assoliment de la igualtat de gènere, **convidant els joves a qüestionar els privilegis i a implicar-se en l'erradicació de la violència i les desigualtats de gènere**. Amb aquesta finalitat, també és necessari transmetre la idea que **no és possible adoptar una postura neutral davant les desigualtats de gènere i la violència, i convidar a la reflexió sobre el paper i la responsabilitat de cada persona en la seva erradicació**.

7 Augmentar la consciència i l'empatia envers les identitats de gènere dissidents, i entendre que el que no coneixem genera por o rebuig. Partir de la premissa que el gènere és una construcció social és un factor clau per desmantellar el discurs patriarcal i promoure la recerca d'una igualtat real, independentment de la identitat de gènere de les persones que conformen la nostra societat.

IV. Bones pràctiques

A continuació presentem una sèrie d'experiències dedicades a promoure la participació juvenil en processos de construcció de la pau, centrades en el treball per la igualtat de gènere i la prevenció de la violència de gènere, que destaquen els equips d'algunes de les delegacions internacionals de l'MPDL i NOVACT i que esperen ser una inspiració per a aquells que tenim aquest manual a les mans.

En el context d'alguns dels territoris on s'han implementat aquestes bones pràctiques, hi ha una gran segregació entre homes i dones en les àrees d'intervenció, i és un repte crear un projecte comú entre ambdós (com ara el circ a Palestina, on l'expressió i l'exposició del cos són un eix fonamental, en un espai valent per abordar i exposar qüestions difícils). Aquestes experiències també posen de manifest la manera com s'ha donat un paper protagonista a les organitzacions de dones (per exemple, al Kurdistan) en la lluita contra els missatges d'odi contra el feminisme i fins i tot en acostar dones amb un paper més tradicional a les dones organitzades i les feministes per tal de conscienciar-les sobre els seus drets.

Nom de l'activitat:

Escola de circ i jocs de rol

📍 Palestina

Temes tractats

Temes tractats pel CP

- ☒ Igualtat de gènere i prevenció de la violència
- ☐ Cura del medi ambient
- ☐ Defensa dels drets humans
- ☐ Interculturalitat i la lluita contra la discriminació
- ☐ Lluita contra la pobresa
- ☒ No-violència/resolució pacífica de conflictes/altres continguts específics

Altres temes inclosos

Gestió emocional, gestió de l'estrès, salut mental, llenguatge corporal, diferents models d'interacció entre cossos, maneres segures de relacionar-se, crear no només espais segurs sinó espais valents per abordar qüestions difícils.

Objectiu(s)

Desenvolupar, mitjançant eines creatives, la resiliència emocional i l'apoderament de les persones joves.

Població objectiu o relacionada

La iniciativa s'adreça principalment a joves que viuen en camps de refugiats i que participen activament en les activitats promogudes per l'Escola de Circ com a espai de desenvolupament educatiu, artístic i personal.

Indirectament, el projecte també beneficia les seves famílies i les comunitats del seu voltant, que es veuen positivament afectades pels processos de transformació social liderats pels mateixos joves.

Ubicació o àrea d'intervenció

Cisjordània, en camps de refugiats.

Alguna dada clau que ens permeti entendre millor el nivell d'assoliment en aquest context del tema o l'enfocament de la CP en què se centra aquesta experiència?

El context en què s'ha desenvolupat aquesta experiència està marcat per una desesperació i frustració creixents entre una gran part de la població que viu als camps de refugiats esmentats, com a resultat de la violència prolongada que ha obligat aquestes persones a abandonar les seves terres i a viure en condicions precàries amb poques perspectives de futur. Com a resultat, també s'ha intensificat la desconfiança respecte a la possibilitat que arribi mai un reconeixement i una reparació pels danys patits.

La reflexió sobre el concepte de no-violència i les seves implicacions en aquest territori ha estat un debat obert a NOVACT des del 2023, en un context de genocidi i violència estructural. El concepte de no-violència, vinculat al de resiliència, pot ser molt desemancipador, ja que sembla consistir a convidar les persones a suportar una situació d'injustícia sistemàtica. Per aquest motiu, dins de l'organització hi ha hagut un debat intens amb l'objectiu de trobar eines de treball que realment empoderin els grups implicats i no els desmobilitzin. Les eines trobades en aquest context donen suport a organitzacions de drets humans com Al Haq i Addameer, que aprofundeixen en la idea que no hi pot haver pau sense justícia. Aquestes organitzacions volen dur a terme treball de camp amb joves perquè la majoria dels qui volen unir-se a la lluita armada són joves, i als camps de refugiats no hi ha alternatives per al seu desenvolupament personal o col·lectiu. Per aquest motiu, els socis esmentats treballen la no-violència sense esmentar-la, perquè el concepte genera reticència i hi ha el risc que es percebi com una expressió de colonialisme ideològic.

D'altra banda, cal destacar que Sud-àfrica s'ha apropiat ara a aquest context i dona suport a les organitzacions palestines i a les seves activitats, inclòs aquest circ. Amb el suport de Sud-àfrica, s'ha avançat en la revisió de les dinàmiques de poder i de la dependència de la mateixa cooperació. Aquesta activitat va aconseguir evitar la dependència del Nord global. Amb un pressupost

Durada

Circ: Recomanació d'un any de treball amb el grup.

Metodologia LARB: Dos dies intensius.

Estratègia d'intervenció i/o metodologia/es

L'estratègia d'intervenció es basa en la metodologia del circ social com a eina educativa, artística i terapèutica, dissenyada per promoure el desenvolupament integral dels joves en contextos de desplaçament prolongat. A través del circ, els joves adquireixen habilitats socials, expressives i emocionals, enfortint la seva autoestima, el treball en equip i la capacitat de resoldre conflictes de manera creativa i no violenta. De la mateixa manera, aquests espais de trobada, que promouen la participació igualitària de dones i homes i la problematització de les opressions addicionals que pateixen les dones, proporcionen un entorn per a la desnaturalització de les dinàmiques de segregació de gènere que operen en el context o per a l'exploració de l'ús d'estratègies no violentes per abordar conflictes, inclosos els de gènere.

De manera complementària, s'aplica la metodologia LARB, que permet la identificació i l'acompanyament d'aquelles persones amb més potencial per convertir-se en multiplicadores de la proposta.

Les activitats es duen a terme mitjançant tallers temàtics i exercicis físics, en els quals es combinen dinàmiques i jocs de circ amb reflexions sobre la convivència, la ciutadania i la transformació pacífica dels conflictes. Aquest enfocament integral incorpora un component important de salut mental i alleujament de l'estrès, i ofereix als participants un espai segur per canalitzar les emocions, enfortir el benestar col·lectiu i reconstruir els llaços socials en un entorn marcat per la violència i la precarietat.

El projecte també pretén recuperar l'espai públic com a espai legítim per a l'expressió artística i l'acció no violenta. En un context en què les generacions més joves han crescut sense conèixer una Palestina lliure de camps de refugiats i violència, aquesta metodologia esdevé una forma de resistència simbòlica i quotidiana. A través del circ, es promouen nous models d'acció i referents per al canvi, lluny de la lògica de la confrontació armada, i s'ofereix una alternativa esperançadora basada en la creativitat, la cooperació i la pau.

En definitiva, el circ permet als participants experimentar el risc en un entorn segur, però amb un perill controlat. Això contrasta amb la realitat dels joves que hi participen, on hi ha molt de perill però cap control.

Materials necessaris

La implementació de les activitats requereix una varietat de materials específics que faciliten tant la pràctica del circ com les dinàmiques educatives associades a la metodologia LARB. En primer lloc, hi ha materials de circ social, que són essencials per al desenvolupament dels tallers i les sessions de formació: pilotes de malabars, anelles, cintes, cordes, material d'equilibri, estores i altres recursos que permeten als joves participants treballar la seva coordinació, confiança i llenguatge corporal.

A més, s'utilitzen guions i materials adaptats a jocs de rol per a dinàmiques de joc i exercicis de simulació, que serveixen com a eina pedagògica per explorar situacions quotidianes, pro-

mourer el diàleg i assajar estratègies de resolució de conflictes no violentes. Aquests recursos estan dissenyats curosament per connectar amb les experiències dels joves i facilitar la reflexió crítica a través de la pràctica artística i física.

En conjunt, els materials no només tenen una funció tècnica, sinó també una simbòlica i educativa: ofereixen un suport tangible per a la creativitat, l'aprenentatge i la cooperació, alhora que contribueixen a la construcció d'espais segurs on els joves poden expressar-se lliurement i transformar la seva realitat a través de l'art i l'acció col·lectiva.

Les guies, els manuals i més detalls sobre la missió es poden trobar als llocs web següents: <https://palcircus.ps/en/policies-publications/> <https://www.instagram.com/baitbyout.pal/>

Desenvolupament de l'activitat

El desenvolupament de l'activitat combina la promoció del circ social amb la implementació progressiva de la metodologia LARB, i forma un procés integral de formació, pràctica i multiplicació comunitària.

La primera fase comença amb la revitalització del circ mitjançant tallers regulars adreçats a joves en camps de refugiats. Aquests tallers se centren en disciplines circenses com l'equilibri, l'acrobàcia i la malabars, juntament amb dinàmiques de grup i jocs cooperatius que fomenten la confiança, l'empatia i l'expressió física. Aquestes activitats tenen com a objectiu ajudar els participants a reconèixer-se com a part d'un grup, enfortir-ne l'autoestima i desenvolupar habilitats socioemocionals mentre aprenen a gestionar el seu cos i les seves emocions en un entorn segur i creatiu.

Al mateix temps, s'introdueix la metodologia LARB, que se centra a identificar i donar suport als joves amb el potencial de convertir-se en multiplicadors de l'experiència. A través d'un procés d'observació i mentoria, es seleccionen els participants que mostren compromís, lideratge i sensibilitat social, i comencen a assumir un paper actiu en la facilitació de tallers i activitats. Aquesta segona fase inclou una formació específica en valors de la convivència, comunicació no violenta i pedagogia participativa, i en reforça la capacitat per replicar i adaptar la metodologia en altres àrees del campament.

L'activitat culmina en una implementació comunitària, en la qual els joves multiplicadors condueixen presentacions, tallers oberts i accions en espais públics. Aquestes intervencions no només destaquen el talent i la creativitat dels participants, sinó que també reivindiquen el circ com a eina de transformació social, generant noves narratives d'esperança, convivència i resiliència en un context històricament marcat per la violència i l'exclusió.

Anàlisi de riscos, dificultats i assoliments.

Si hi ha dificultats significatives, indiqueu els mecanismes per superar-les.

RISCOS:

Que l'ocupació i el sistema d'apartheid que operen en aquest context, que ha estat constant i s'ha intensificat en els darrers temps, no cessin el seu ús sistemàtic de la violència i posin en perill la tasca a llarg termini que es duu a terme als camps de refugiats. Hi ha la possibilitat permanent que la participació de qualsevol participant en aquest programa es vegi interrompuda per diferents expressions de violència dirigides contra ells mateixos, la seva

família o la seva comunitat ampla (que empresonin el seu pare, que matin el seu germà, que el detinguin, etc.).

Un altre risc és la manca d'una visió de futur, d'una solució política, perquè la situació empitjora cada dia.

A més, hi ha riscos físics, com ara l'assassinat, el desplaçament intern i la destrucció de ciutats del nord, com Tulkarem, que ha estat arrasada i deixada sense infraestructures.

DIFICULTATS:

No hi ha una solució política, la qual cosa dificulta la sostenibilitat i el sentit de moltes de les accions sobre el terreny.

El treball a Palestina depèn de la cooperació internacional.

En el context de la zona, és difícil però necessari desafiar la segregació de gènere.

ASSOLIMENTS:

Certes metodologies van ser estigmatitzades, especialment les relacionades amb el cos, però ara estan molt valorades i han aconseguit arribar a molts públics. Aquest èxit està condicionat per la total manca d'alternatives per als residents d'aquests camps.

Quins canvis o transformacions promou aquesta experiència o ha generat?

La teoria del canvi darrere d'aquesta intervenció té com a objectiu promoure canvis individuals i col·lectius sota la carpa, canvis que contradiuen el que s'observa en la societat en què s'insereix, com ara la segregació de gènere o la normalització de l'ús d'estratègies violentes per resoldre conflictes. D'aquesta manera, la proposta ha promogut alguns grups mixtos. L'art i l'esport s'han utilitzat amb èxit com a metodologies no violentes.

Lliçons apreses, recomanacions per al futur i adaptació al treball amb joves

Cal prendre seriosament el potencial objectiu i polític de la intervenció, assegurant que les activitats siguin realment empoderadores. Per aquest motiu, vam aprendre a deixar d'utilitzar el concepte de resiliència, que està tan estretament vinculat a la idea d'aprendre a suportar les dificultats amb fortalesa i és tan desmobilitzador, i en canvi a promoure el desig de provocar un canvi de manera pacífica.

L'ús d'eines artístiques promou l'accessibilitat i, amb això, la participació de les persones amb discapacitat.

Aquestes activitats són empoderadores perquè donen molta responsabilitat a persones que normalment no són reconegudes per la seva capacitat d'actuar a causa del gènere, la classe, etc. Parlem d'una societat patriarcal on els joves no tenen rols de lideratge. En la nostra intervenció, al contrari, fomentem la rotació de rols i responsabilitats.

Els joves protagonistes de la intervenció han decidit participar en processos de formació per a facilitadors i en la presa de decisions col·lectiva que no estigui imposada des de dalt.

Es creen espais per parlar de temes incòmodes. Un entrenador va perdre el seu germà en un assassinat, i el seu desig de venjança i justícia és respectat, i junts creen un discurs de justícia.

Nom de l'activitat:

Construir la confiança i promoure el reconeixement mutu

Colòmbia

Temes tractats

Temes tractats pel CP

- ☒ Igualtat de gènere i prevenció de la violència
- ☐ Cura del medi ambient
- ☐ Defensa dels drets humans
- ☐ Interculturalitat i la lluita contra la discriminació
- ☐ Lluita contra la pobresa
- ☒ No-violència/resolució pacífica de conflictes/altres continguts específics

Altres temes inclosos

- Interculturalitat i la lluita contra la discriminació.
- Defensa dels drets humans.
- Recuperació de la memòria històrica.
- Participació comunitària i enfortiment del teixit social.

Objectiu(s)

Per ajudar les comunitats marcades per la violència a reconstruir la confiança i obrir espais per al reconeixement mutu entre víctimes i agressors, promovent la convivència pacífica i la cura col·lectiva a través del diàleg.

Població objectiu o relacionada

- Víctimes del conflicte armat colombià, majoritàriament dones (víctimes de violència sexual, moltes d'elles de descendència africana, dones indígenes i rurals).
- Excombatents que van participar en actes de violència. El procés busca deixar de banda les etiquetes divisòries per centrar-se en reconèixer els danys, reparar el que ha passat i garantir que no torni a passar.

Ubicació o àrea d'intervenció

La regió dels Montes de María, que comprèn 15 municipis dels departaments de Bolívar i Sucre, a la costa caribenya colombiana.

La feina es duu a terme tant en espais formals com en entorns comunitaris no formals i informals.

Hi ha alguna informació clau que ens permeti entendre millor l'estat d'assoliment del tema de la Cultura de la Pau o el focus d'aquesta experiència en el vostre context?

La regió dels Montes de María va ser una de les zones més afectades pel conflicte armat, amb greus conseqüències per als camperols, les comunitats afrodescendents i, en particular, les dones. Informes com ara *Cicatrices de la guerra en las colombianas* destaquen els efectes devastadors de la violència sexual a la regió, així com les barreres que afronten les víctimes per accedir a la justícia i a la reparació.

Referències:

- Informes Scars of War. "Scars of War on Colombian Women" analitza els impactes de la violència sexual en el context del conflicte als Montes de María (Colòmbia): <https://www.mpd.org/sites/default/files/004.%20violencia-sexual-mujer-colombia.pdf>
- Perfil del país del Ministeri d'Afers Exteriors, Unió Europea i Cooperació d'Espanya: https://www.exteriores.gob.es/documentos/fichaspais/colombia_ficha%20pais.pdf

Durada de l'itinerari d'intervenció proposat aquí

Es preveu que el procés duri entre **12 i 18 mesos**, cosa que permetrà temps per treballar per separat amb les víctimes i els perpetradors, preparar reunions de diàleg i acompanyar la comunitat en els passos següents. La durada efectiva dependrà de les condicions de seguretat i del ritme de les comunitats.

Estratègia d'intervenció i/o metodologia/es

La proposta es basa en un enfocament psicosocial i socioafectiu (sentir-pensar-actuar), que situa els participants al centre. La metodologia es desenvolupa en tres fases: treball separat amb víctimes i agressors, preparació conjunta i, finalment, una trobada segura per al reconeixement mutu (només amb víctimes). Identificació de la violència que ha tingut lloc al territori d'intervenció, basada en els relats de les seves víctimes, així com el reconeixement d'aquelles qüestions relacionades amb aquesta violència que siguin d'interès per a aquestes persones per tal d'avançar cap a la construcció d'una convivència pacífica en el seu context.

El procés segueix una sèrie d'etapes que inclouen un treball separat amb víctimes i agressors i, només si ambdues parts ho desitgen i estan preparades, una trobada final segura entre ells:

- **(Només amb les víctimes)** Identificació de la violència que ha tingut lloc al territori d'intervenció a partir dels seus relats, així com el reconeixement de les qüestions relacionades que considerin necessàries per avançar cap a la convivència pacífica.
- **(Només amb les víctimes)** Especificació de les necessitats relacionades amb el reconeixement del dany patit, les reparacions i les garanties de no repetició.
- **(Només amb els agressors)** Facilitar el reconeixement d'aquesta violència per part dels qui la van perpetrar.
- **(Amb ambdues parts)** Creació d'oportunitats per a trobades segures amb l'objectiu de reconstruir la confiança i la convivència pacífica a la comunitat.

La metodologia s'inspira en una **perspectiva psicossocial** i un **marc socioafectiu (sentir-pensar-actuar)**. Es basa en la premissa que la construcció de la confiança i la convivència intercultural han de ser definides per les persones implicades i no predeterminades pels facilitadors.

El procés integra tècniques que faciliten la mobilització emocional, la reflexió crítica sobre el mal patit o infligit i la implementació d'accions per respondre a les necessitats que sorgeixen. Tot això es fa respectant el ritme lent i progressiu que permet una exploració més profunda de l'itinerari, creant espais segurs per al diàleg i garantint que la participació sigui sempre voluntària.

Com a part del procés de cura, es recomana que hi hagi aigua i menjar disponibles durant les reunions i que cada sessió comenci amb activitats que facilitin la presència plena i l'alliberament de la tensió. A aquest efecte, es suggereix el següent:

- **Centres d'energia:** Al principi de cada reunió, es col·loquen al centre de l'habitació una sèrie d'elements naturals que simbolitzen gratitud envers el territori. Es convida cada persona a aportar un objecte, un desig o una intenció personal relacionat amb l'espai compartit. Es recomana col·locar aigua en aquest centre i utilitzar olis aromàtics per promoure moments de descans, canalitzar energies i reduir tensions. Un exercici simbòlic consisteix a posar-se unes gotes a les palmes de les mans, fregar-les i sentir l'energia que es genera, i convidar cada persona a portar aquestes gotes al lloc del cos on percep por o tensió, per reconèixer i agrair aquesta emoció ferida.
- **Cercle de cadires sense taula:** L'espai s'organitza en cercle, o es deixa el centre lliure per al "centre d'energia". Això permet que tots els membres es mirin als ulls i se sentin en igualtat de condicions. Els facilitadors s'uneixen al cercle en punts diferents, evitant estar junts per reforçar la horizontalitat del procés.
- **Dibuixar flors:** Cada participant rep una imatge d'una flor amb diversos pètals. Hi escriuen el seu nom al centre, els seus somnis al pètal inferior i allò que més ha marcat la seva vida, positiu o negatiu, al pètal superior. Les flors decoren l'espai, celebrant la singularitat de cada persona.

Quan acaben, els participants col·loquen les seves flors davant seu i passegen per la sala observant les dels altres. Després, totes les flors es deixen a terra i es trepitgen col·lectivament, perquè simbolitzen la violència patida: «Quan algú és violat o pateix violència, és com si li trepitgessin la vida».

Després, en grups petits, es reconstrueixen flors noves a partir dels fragments que representen l'esperança, la possibilitat de reparar el que ha estat danyat i la construcció col·lectiva de significat.

Aquestes noves creacions es poden col·locar a la paret com a record i reconeixement. Aquest moment també simbolitza el distanciament d'identitats rígides com ara «víctima passiva» o «perpetrador sense compassió», obrint la possibilitat de reconèixer-se d'una manera més humana i complexa.

Materials necessaris

Material bàsic d'escriptori: fulls de paper, targetes, retoladors, llapis de colors, tisores i cola.

Figures de flors o altres recursos gràfics per a les activitats.

Elements naturals com llavors, aigua, flors, pedres i espelmes.

Olis aromàtics o altres ajuts per a exercicis de relaxació i alleujament de l'estrès.

Cadires mòbils que permetin organitzar cercles i reunions cara a cara.

Quaderns o dispositius de gravació (amb consentiment informat previ) per documentar el procés.

Equipament audiovisual bàsic.

Refrescos senzills per acompanyar els espais de reunió.

Desenvolupament de l'activitat

Més que una sèrie d'activitats aïllades, es tracta d'un procés dissenyat amb cura que va des de l'escolta de les víctimes fins a la trobada segura amb els responsables, sempre incorporant l'atenció emocional, la participació voluntària i la implicació activa de totes les parts. Cada fase té un propòsit específic que, sumat al conjunt, contribueix a construir confiança, reconeixement mutu i reconciliació.

Caracterització de la violència amb víctimes o supervivents

Els actes principals de violència patits es documenten i es classifiquen a partir dels relats de les víctimes. Això permet definir les qüestions de més interès per a elles en el camí cap a la convivència pacífica. En els contextos educatius, es posa l'èmfasi a identificar la violència escolar contra nenes i nens.

Aquesta acció permet construir una base legítima i compartida del que va passar, a partir de la veu de les víctimes, que guia totes les fases posteriors.

Identificació de les necessitats de veritat i reparació

Des d'una perspectiva psicossocial, explorem què necessiten les víctimes per sentir que han rebut reparació i les preguntes que farien als responsables. Posar al centre les demandes ètiques, polítiques i emocionals de les víctimes ens permet traçar la fulla de ruta del procés.

Escolta empàtica amb els responsables dels actes violents

Les persones responsables reflexionen sobre la violència, reconeixen els actes comesos i el seu impacte, i s'enfronten a la caracterització prèviament desenvolupada. També es té en compte la violència que hagin pogut patir en les seves pròpies vides. Fomentar el reconeixement sincer de responsabilitat, desmuntar les narratives justificadores i preparar un terreny comú per al diàleg són les grans contribucions de l'escolta.

Revisió i resposta a les demandes de les víctimes

Les persones responsables responen a les preguntes i necessitats de les víctimes, amb suport i cura per evitar més danys. Aquesta acció avança cap a una reparació simbòlica inicial i construeix confiança en la voluntat de les persones responsables de respondre amb respecte.

• Transferència i validació amb les víctimes

Les respostes dels responsables es comparteixen amb les víctimes, per verificar si són acceptables per a elles. Ambdues parts es preparen per a una possible reunió conjunta. Aquí s'assegura que les víctimes mantinguin el control del procés i se sentin segures per continuar, i per reafirmar-ne la centralitat.

• Trobada entre víctimes i agressors

En les reunions de reconciliació, víctimes i agressors mantenen un diàleg cara a cara. S'organitzen en fileres frontals, amb un centre d'energia simbòlic. Es formulen i responen preguntes preacordades en un entorn regulat per normes de cura. El perdó, si es produeix, ha de ser autèntic i anar acompanyat de compromisos de no repetir l'ofensa. Aquesta activitat permet un acte col·lectiu de reconeixement, reparació simbòlica i la construcció de compromisos cap a la convivència pacífica.

• Coordinació institucional i comunitària

El procés s'integra amb les plataformes regionals (Taula de Diàleg i Consulta, Espai Regional de Construcció de Pau, Taula de Garanties per a Lídres i Defensores) i amb les institucions estatals (JEP, UBDP, CEV). Això permet la documentació dels casos, la preparació d'informes i la garantia del seguiment, i ajuda a donar sostenibilitat política i social al procés, i a estendre'n l'impacte més enllà del grup immediat i enfortir l'agenda de pau territorial.

Cadascuna de les fases descrites es va concebre com a part d'un camí progressiu que va permetre la transició de la memòria del patiment a la construcció de la confiança i la reconciliació. En conjunt, aquestes etapes van garantir que les víctimes fossin escoltades i es col·loquessin al centre del procés, que els responsables reconeguessin sincerament les seves accions i que es creessin condicions segures per a un encontre basat en el respecte i la cura mutua. Al mateix temps, la validació constant amb les víctimes va garantir que mantinguessin el control sobre cada decisió, i van evitar la revictimització i van reforçar-ne la capacitat d'actuar. L'última trobada no va ser només un espai de reconeixement i reparació simbòlica, sinó també la base per als compromisos de no repetició. Finalment, la coordinació amb les institucions i plataformes comunitàries va garantir la sostenibilitat del procés i va permetre que les seves lliçons transcendissin l'àmbit territorial i polític, i en van estendre l'impacte més enllà dels grups directament implicats.

Reflexió

Aquest procés va demostrar que la reconciliació no es construeix de la nit al dia, sinó que requereix un viatge lent i acurat, en què cada pas té el seu propi significat i prepara el terreny per al següent. Escoltar les víctimes i reconèixer les seves necessitats va permetre situar la dignitat humana al centre i va validar les seves veus com les principals guies en el viatge. Al mateix temps, oferir espais perquè els responsables fossin escoltats va obrir la possibilitat d'acceptar la culpa, trencar el silenci i humanitzar aquells que només s'havien vist com a perpetradors. La reunió final, en lloc de ser una conclusió, va marcar un punt de partida per a noves formes de convivència, on el reconeixement del dany i els compromisos de no repetició es van convertir en llavors de confiança. La coordinació amb els actors comunitaris i institucionals va garantir que l'experiència transcendís i va reforçar la idea que la pau es manté en la vida quotidiana, en la memòria compartida i en la voluntat col·lectiva de no repetir la violència. En resum, aquest procés va implicar aprendre que la pau no és només l'absència de guerra, sinó la construcció de relacions més humanes basades en el respecte, la veritat i l'esperança compartida.

Anàlisi de riscos, dificultats i assoliments.

Si hi hagués dificultats significatives, indiqueu els mecanismes utilitzats per superar-les.

RISCOS:

Presència d'actors armats a la zona.

Possibilitat de revictimització si els espais de diàleg no es gestionen amb cura.

Estigmatització social de les víctimes participants o dels excombatents.

Risc d'interrupció per manca de suport institucional o de finançament continuat.

DIFICULTATS:

Persistència d'actors armats al territori.

Amenaces contra excombatents que participen en el procés.

Resistència d'alguns participants a reconèixer-se com a víctimes o com a perpetradors.

ASSOLIMENTS:

- Incorporació d'eines culturals i artístiques com a mediadores en el procés, integrant la memòria històrica en les activitats.

- Creació de múltiples espais de diàleg en els quals van participar tant víctimes com excombatents.

- Elaboració d'agendes de compromisos comuns per enfortir la confiança i la convivència pacífica al territori, inclosa la iniciativa *Defensar la vida i la pau als Montes de María*.

- Documentació de 30 casos de violència sexual i desaparicions forçades dins de les rutes integrals de reparació.

- Elaboració d'un informe detallat amb recomanacions per avançar en la territorialització dels diàlegs de pau.

- Col·laboració en el desenvolupament del Museu Itinerant de la Memòria dels Montes de María, incloent-hi una sala temàtica dedicada a la violència sexual.

- Integració activa de dones i joves en els processos de defensa política i en la construcció de la pau territorial.

- Claus dels assoliments

- Creació d'espais basats en la confiança i el respecte entre els participants.

- Suport tècnic i psicosocial constant, guiat per un enfocament profundament empàtic envers les víctimes i els perpetradors.

- Establiment d'aliances estratègiques amb institucions estatals i organitzacions locals, que van enfortir i van garantir la sostenibilitat del procés.

Quins canvis o transformacions promou aquesta experiència o ha generat?

- Enfortiment de la confiança entre les víctimes i els excombatents responsables dels actes centrals de violència.
- Una visió humanitzada i no estigmatitzada dels excombatents.
- Avanç en el reconeixement públic de la responsabilitat per part dels excombatents.
- Promoció d'agendes comunes per a la reconciliació i el desenvolupament rural a la regió, contribuint a la implementació de plans de desenvolupament territorial.
- Reducció de les tensions a la comunitat.
- Enfortiment de la participació de les dones en els processos de justícia transicional.
- Promoció d'una cultura de la pau i la no-repetició de la violència.

Lliçons apreses, recomanacions per al futur i adaptació al treball amb joves.

- És essencial aplicar un **enfocament psicosocial i empàtic** tant a les víctimes com als agressors. Això implica reconèixer com els contextos socials, culturals, econòmics i polítics influeixen en el desenvolupament, el comportament i el benestar de cada persona. També significa entendre que l'ús de la violència com a mecanisme d'afrontament s'aprèn en un sistema que l'encoratja, i que es pot problematitzar, desaprendre i substituir per maneres pacífiques de gestionar els conflictes.
- Els **processos de reconciliació requereixen temps** i han de passar per diverses etapes sense presses: el reconeixement del dany per part dels responsables, l'establiment d'acords de reparació satisfactoris per a ambdues parts i el compromís de no repetir-lo. Per aconseguir-ho, cal finançament constant i suport institucional per garantir la sostenibilitat i l'expansió de l'experiència.
- És essencial integrar **enfocaments diferencials** que reconeguin la violència particular patida per les dones i les comunitats ètniques.
- La pau només és possible amb la **participació activa de tots els actors** que van estar implicats en la guerra.

RECOMANACIONS PER A L'ADAPTACIÓ AMB JOVES A ESPANYA

Per treballar amb joves utilitzant aquestes metodologies, és essencial emprar dinàmiques basades en el **moviment i la interacció** que facilitin la comprensió mútua, la relaxació i l'atenció a l'activitat. Seguint la proposta de Belinda Hopkins per als *Moments de Diàleg*, recomanem:

- Començar cada reunió per sexes amb una **ronda de presentacions** (nom, alguna cosa que m'agrada, alguna cosa en què soc bo/a).
- Proposar una **activitat que reforci els vincles existents**. Exemple: en cercle, les persones que comparteixen un tret comú han de canviar de lloc, seguint la instrucció «El vent bufa i s'emporta els qui...».

Per evitar que els moments de diàleg generin tensió, és aconsellable establir **unes normes bàsiques de convivència** a l'inici de cada sessió i oferir al grup un objecte que reguli la parla:

- Només la persona que tingui l'objecte pot parlar; la resta escolta.
- Parlar sempre serà voluntari.
- Tothom és responsable de mantenir el diàleg.

En la fase **d'identificació de la violència**, si sorgeix resistència, es pot començar explorant què entenen els participants per «violència» en un sentit ampli, sense utilitzar conceptes que avui dia poden ser polaritzadors (com ara el feminisme). Per fer-ho, es poden aplicar tècniques del *Teatre de l'Oprimat*, com ara el **teatre d'imatge**, en què cada persona utilitza el seu cos per representar el que entén per violència, i el grup observa, interpreta i debat els significats.

També podeu utilitzar:

- **Cercles concèntrics**, on els joves roten de parella en parella per respondre preguntes sobre el tema.
- Exercicis de **grup progressius (de 2, 4 i 8 persones)**, que han d'acordar 3 paraules clau relacionades amb la «violència» en cada ronda, fins a arribar a un acord comú.

Quan es retorna als grups la **classificació de la violència** construïda col·lectivament, s'ha de destacar que són experiències reals, properes als seus contextos. En lloc de centrar-se en expressions llunyanes, es pot preguntar com identifiquen aquestes formes de violència en si mateixos, al seu centre educatiu i a la seva comunitat, per després destacar-ne la dimensió global amb dades precises.

Si no es percep cap violència visible en el context, és útil centrar-se en **manifestacions més subtils o simbòliques**, ajudant a reconèixer com a violència qualsevol situació que causi malestar o impedeixi que es satisfacin les necessitats humanes. Amb els nois responsables de violència contra les noies, es suggereix començar identificant la violència que ells mateixos han patit i, a continuació, reconèixer si mai han exercit violència contra altres persones.

En grups amb un nivell de comprensió d'aquests conceptes més baix, es pot utilitzar material visual com ara **fitxes il·lustrades** (p. ex., www.culturarestaurativa.com) per ajudar a associar les emocions amb les necessitats. També és aconsellable explorar el malestar amb l'ordre social que imposa rols de gènere rígids i expectatives asfixiants. Es poden fer servir dinàmiques com ara «**La caixa de la masculinitat i la feminitat tradicionals**», adaptada a la diversitat del grup.

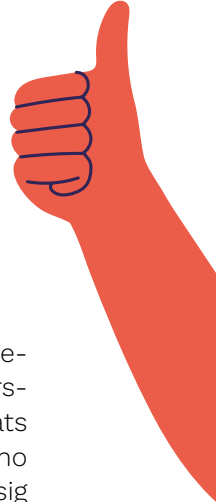
Si la idea dels **cercles d'energia** sembla estranya culturalment, es poden repartir cartes amb símbols perquè cada persona pugui triar la que millor representi la seva gratitud o el seu desig pel procés.

Per promoure un **diàleg respectuós**, cada conversa es pot estructurar segons els **Cercles de Paraula** de Belinda Hopkins (vegeu el recurs: https://www.encercle.cat/wordpress/wp-content/uploads/2020/12/PRACTICAS-RESTAURATIVAS_2020.pdf).

Si sorgeixen moments de **culpabilització de la víctima**, es recomana aturar el diàleg, recordar a tothom les normes de respecte i facilitar una activitat per alliberar la tensió, com ara tornar a utilitzar gotes d'oli aromàtic per relaxar el cos. També podeu convocar un cercle de paraula sobre pors i suposicions, o aplicar la dinàmica «**Pors i esperances**», en què cada participant reflexiona sobre què necessita per sentir-se segur a l'espai.

Recomanacions per adaptar bones pràctiques a l'abast del projecte "Sí a la Pau"

› Escola de circ i jocs de rol a Palestina

Les arts escèniques i el circ social són mitjans ideals per enfortir la confiança, la disciplina i la cooperació entre joves vulnerables. La incorporació de jocs de rol els permet experimentar diferents perspectives i aprendre a posar-se a la pell d'una altra persona i a desenvolupar l'empatia i les habilitats per a la resolució no violenta de conflictes. Aquestes pràctiques faciliten la creació d'espais on no només es permet l'expressió d'emocions que normalment són reprimides o castigades (com el desig de venjança per l'assassinat d'un dels germans d'un dels facilitadors), sinó que també són espais de seguretat relativa en contextos extremadament violents i descoratjadors. A més, promouen el pensament col·lectiu sobre alternatives i recuperen un sentit d'apoderament (tenir la capacitat de fer alguna cosa), la presa de decisions conjuntes sobre com volen que sigui aquest espai, la cura de la comunitat i també permeten parlar col·lectivament de temes incòmodes per superar els discursos dominants. La participació i col·laboració de noies i nois en igualtat de condicions en entorns on hi ha tanta segregació permet qüestionar i trencar els rols tradicionals d'una manera gairebé natural i sense forçar.

› Construir la confiança i promoure el reconeixement mutu a Colòmbia

Generar dinàmiques que enforteixin la confiança i el reconeixement mutu entre joves de diferents orígens culturals és essencial per prevenir tensions i l'exclusió en barris diversos d'Espanya. Espais com ara les activitats de convivència, els projectes col·laboratius o els tallers de narració de històries de vida **que estableixen objectius comuns i dinàmiques cooperatives poden ajudar a trencar els prejudicis i crear vincles d'empatia.**

En aquests processos, és clau destacar tant les diferències com els elements comuns que hi ha en el grup, per tal de **consolidar una identitat col·lectiva basada en el respecte, la diversitat i el sentiment de pertinença compartida, alhora que es reconeix la diversitat de les diferents identitats socials que s'hi troben.** L'objectiu és animar cada membre del grup a reconèixer les seves identitats múltiples: les que en resulten del patrimoni familiar o de la comunitat d'origen i les que en deriven de la trobada intercultural.

De la mateixa manera, si el grup reuneix representants de col·lectius que en el passat (amb expressions presents) van tenir un paper diferenciats en la creació de relacions d'opressió-submissió entre ambdós grups (oprimidors i oprimits històrics), serà important **obrir un espai segur per a la visibilitat de la violència perpetrada pels avantpassats d'uns i patida pels avantpassats d'altres.** Això proporcionarà una oportunitat per trencar amb la narrativa única imposada històricament pels grups dominants i per reconèixer els danys causats i el compromís col·lectiu de no repetir-los, i **revelar les expressions actuals d'aquestes dinàmiques de poder heretades perquè qualsevol membre d'aquest grup pugui reconèixer la seva contribució, encara que sigui involuntària, a la seva perpetració.**

De la mateixa manera, serà important **explicar, d'una manera que no faci mal, els conflictes naturals que puguin haver sorgit dels encontres interculturals,** és a dir, les pors o reserves que puguin haver sorgit de la sorpresa, la manca de coneixement profund de grups als quals un no pertany o la informació falsa promoguda per fomentadors de l'odi.

› Altres pràctiques possibles

A més d'aquestes recomanacions, l'equip d'educadors de MPDL i NOVACT implicat en aquest projecte proposa una sèrie de guions de tallers que creiem que poden inspirar el treball educatiu que proposem aquí:

Activitat:

Mi Silueta (actividad de inicio)

Objectiu

1. Promoure l'autoconeixement i la reflexió col·lectiva sobre com s'ha socialitzat la gent segons el seu gènere i identificar els mandats, les creences, les emocions i els pensaments que condicionen la manera com es relacionen amb els altres.
2. L'activitat busca generar un moment inicial de connexió i obertura emocional per abordar posteriorment el treball sobre justícia de gènere i construcció de la pau.

Materials

Fullet de paper gran o cartró (A2 o similar) per persona, retoladors, llapis de colors, bolígrafs. Opcional: cinta adhesiva o espai a la paret per col·locar les siluetes.

Durada

20-30 mins

Procediment

Cada participant dibuixa la seva silueta.

Se'ls proporciona una llista de frases o preguntes per respondre dins la silueta, escrivint en diferents parts del cos:

- Cap: En què penso normalment?
- Cor: Què m'apassiona o em fa sentir viu?
- Mans: En què soc bo/bona?
- Espatlles: Quines coses duc o em carreguen?
- Boca: Què m'agradaria dir però de vegades no m'atreveixo?
- Peus: On vull anar o què m'agradaria canviar?

Quan estan acabades, les siluetes es col·loquen a la paret o a terra. Es convida els participants a passejar-s'hi, a mirar i observar el que han escrit els altres.

En cercle, comença una conversa basada en el que ha sorgit:

- Quines coses es repeteixen entre nosaltres?
- Quines parts mostren emocions o pensaments que normalment amaguem?
- Quines expectatives o mandats apareixen sense que ens n'adonem?
- Què necessitem per sentir-nos més lliures o en pau amb qui som?

Reflexió

- Què he descobert de mi mateix dibuixant-me?
- Quines frases m’han fet pensar sobre com em van criar o què s’espera de mi?
- Què m’agradaria canviar per sentir-me més lliure i en equilibri amb els altres?
- Què hem descobert sobre com el gènere influeix en el que sentim o pensem que hauríem de ser?
- Com podem donar-nos suport mútuament per construir relacions més igualitàries i afectuoses?

Activitat:

Escoltar el feminisme

Objectiu

1. Donar un paper protagonista als joves, donant veu a les seves experiències i creences.
2. Crear un espai sense judicis en què expressar diferents creences sobre el feminisme.
3. Fomentar deliberadament l’escolta activa, aprendre a escoltar arguments que donen suport a les pròpies conviccions, així com els que s’hi oposen.
4. Crear un espai per al pensament crític i la reflexió.

Materials

Cadires. Opcional: fulls de paper i retoladors

Durada

40- 60 mins

Desenvolupament

Utilitzarem la tècnica de Grup peixera, en la qual el grup es divideix en dos subgrups, un de parlants i un d'oients, que aniran fent torns. L'objectiu és que presentin alternativament diferents creences i experiències sobre el feminisme i que creïn un espai comú per debatre les discrepàncies i construir coneixement compartit.

INTRODUCCIÓ

Es formen dos subgrups. Aquests subgrups poden ser mixtos, però en el cas de grups mixtos, és més interessant tenir un subgrup de nois i un altre de noies.

Això reforça l'efecte d'identificació intragrupal i enfortirà la discussió posterior. Un serà el subgrup A i l'altre el subgrup B. S'expliquen les normes:

- El subgrup A es col·locarà al centre, en un cercle.
- El subgrup B es col·locarà en un cercle al voltant del subgrup A, formant dos cercles concèntrics.
- El subgrup A té 20 minuts per parlar del que pensa i sent sobre els diferents temes que es proposaran. Cal tenir en compte les premisses següents: «No hi ha discursos bons ni dolents, només es tracta de compartir el que creieu i sentiu. Podeu aportar les vostres pròpies experiències.»
- El subgrup B ha de mantenir-se en silenci i escoltar.
- Després de 20 minuts, s'invertiran l'ordre i les posicions: el subgrup B participarà i el subgrup A escoltarà.

DESENVOLUPAMENT:

Grups peixera de 20-25 minuts:

Pot començar tant el subgrup de nois com el de noies. El líder del grup, que és extern al grup (mai no hi entra), proposarà diferents temes/frases sobre el feminisme, i el grup haurà de parlar lliurement sobre aquests temes.

- Els temes/frases poden ser predeterminats, però és important adaptar-se al contingut que presenti el grup.
- Quan sorgeixi un tema interessant al grup o els seus nivells d'energia baixin, és el moment d'introduir la frase següent.
- Alternativa: una altra opció és escriure frases i deixar-les cap per avall al mig de l'habitació. Els joves les van descobrint; en descobrir una i en parlen. És més guiada, però pot perdre el contingut orgànic del grup. A continuació, hi participa el segon grup. Podeu començar amb la mateixa premissa que el grup anterior o bé revisant algun tema d'aquest. No obstant això, el grup no hauria de basar la seva participació a parlar del grup anterior, sinó en allò en què creu.

REFLEXIÓ 40-60':

L'espai de reflexió és molt important i requereix habilitat per dirigir el grup. S'ha de dur a terme tenint en compte les següents premisses:

- Contingut que s'ha expressat: diferències i similituds. Proporcioneu informació i dades verificades per desmitificar qualsevol creença que hagi pogut sorgir.
- Contrasteu les creences amb els fets. Connecteu els debats amb les seves realitats (família, escola, etc.) demanant exemples.
- L'experiència durant l'activitat: parlar del que s'ha sentit i del per què: amenaça, por, rebuig, qui ha parlat més i menys, qui ha estat més tranquil, sensació de ser jutjat.

TANCAMENT:

Al final, el facilitador/a hauria de prendre més control. Acabeu amb un espai psicoeducatiu amb informació i punts clau de la sessió: experiències, creences i sentiments sobre el feminisme. Agraïu a tothom la seva honestat. Acabeu amb una ronda de «què he après que sigui valuós en aquest espai».

Activitat:

Concurs de referents

Objectiu

1. Conscienciar sobre la desigualtat en la visibilitat de les dones i les persones no binàries en diferents àmbits públics (esport, ciència, cultura, política, mitjans de comunicació, etc.).
2. Reflexionar sobre com els biaixos de gènere influeixen en els nostres models a seguir i l'espai i la visibilitat limitats que se'ls atorga.

Materials

Pòsters, projector o pissarra blanca, cartolines, retoladors, notes adhesives

Durada

40-60 mins

Desenvolupament

Es formen grups segons el nombre d'estudiants de la classe. Cada grup rep una cartolina amb una taula o un diagrama amb categories:

- Esports
- Ciència/tecnologia
- Política/poder
- Cultura (cinema, literatura, art, música, videojocs)
- Mitjans i influenciadors
- Activisme / moviments socials

Com a competició, i dins d'un temps establert, han **d'escriure els noms** de figures poderoses o conegudes en cada àmbit (aquelles que realment els venen al cap, sense mirar internet), de l'esfera local, nacional o internacional. Després, classifiquen els noms amb notes adhesives de colors segons el gènere o la identitat. Quan acaben, enganxen totes les fitxes a la paret o a una pissarra i compten quin gènere té més noms.

Reflexió

- Quins van ser els més difícils de pensar? Per què?
- Què entens per poder?
- Quins àmbits estan més masculinitzats o feminitzats?
- Qui ocupa l'espai públic?
- Quins models femenins o no binaris podríem incorporar als nostres espais (aules, xarxes, mitjans, etc.)?
- Quines són les implicacions que un gènere o l'altre no estigui representat positivament en cap d'aquestes àrees? És important sentir que algú com tu ja ha tingut un impacte social positiu en qualsevol camp perquè puguis somiar que tu també ho pots aconseguir?

Mostra una presentació o un vídeo breu amb exemples de dones i persones no binàries rellevants en aquestes mateixes àrees (per compensar el biaix i oferir nous models a seguir).

Activitat:

Emocions de la caixa de la masculinitat

Objectiu

Reflexionar sobre com els mandats de la masculinitat tradicional limiten l'expressió emocional i com això influeix en la convivència, les relacions i la construcció d'una cultura de la pau i la igualtat.

Materials

Una caixa (física o simbòlica), fitxes amb els noms de les emocions (alegria, tristesa, por, ràbia, tendresa, orgull, vergonya, culpa, etc.)

Durada

60 mins

Desenvolupament

1. INTRODUCCIÓ:

Explicar el concepte de la *caixa de la masculinitat*: les normes socials que exigeixen als homes reprimir certes emocions considerades poc masculines.

2. ACTIVITAT PRINCIPAL:

En grups petits, es reparteixen les targetes amb emocions. Han de decidir quines s'hi permeten dins de la caixa (emocions socialment acceptables per als homes) i quines es deixen a fora (les que normalment es reprimeixen). Les targetes es col·loquen físicament dins o fora de la caixa. També es poden utilitzar targetes o trossos de paper amb frases desencadenants (per exemple: «Una vegada em vaig sentir por de ser qui soc», «M'han jutjat per la manera de vestir», «He vist algú tractat injustament pel seu gènere», «M'he sentit lliure sentint-me jo mateix», etc.), perquè els membres del grup que reconguin aquesta experiència personal o la de persones del mateix gènere o orientació sexual puguin decidir on col·locar aquesta expressió.

3. COMPARTIR:

Cada grup comparteix quines emocions han deixat dins i fora de la caixa i per què. Es comparen els resultats entre tots.

4. TANCAMENT:

S'obre la caixa i les emocions prohibides s'alliberen. Cada participant tria una emoció i completa una frase com ara: "M'agradaria que els homes poguessin expressar més (emoció) sense por".

Reflexió

- Quines emocions es van deixar fora de la caixa i per què? Com es relacionen les nostres emocions amb les normes de gènere socials?
- Quines són les conseqüències per als homes i per a la societat de reprimir certes emocions?
- Quina és la relació entre la repressió emocional i la violència (cap a un mateix o cap als altres)?

- Com podem construir una masculinitat més lliure, empàtica i pacífica?
- Quines emocions o pràctiques que es permeten a les dones veuen els homes d'aquest grup com a beneficioses per a ells mateixos per practicar? (p. ex., demanar ajuda, mostrar vulnerabilitat, compartir preocupacions sense por de ser ridiculitzats, saber cuidar millor els éssers estimats, etc.) Podem aportar l'experiència de Nicaragua del manual sobre la cura del medi ambient.
- Quins beneficis ens podria aportar, personalment i col·lectivament, si els homes sabessin cuidar-se millor a si mateixos, els seus cercles i les comunitats on viuen?
- Coneixes altres maneres d'entendre la masculinitat, altres models de masculinitat, que es practiquin al teu voltant o en altres parts del món?
- Pot reconèixer i expressar emocions, identificar-nos com a homes, dones o persones no binàries, contribuir a la pau i la igualtat?

Activitat:

Ciutats feministes

Objectiu

Reflexionar sobre com l'espai públic influeix en la igualtat i la seguretat de les persones, especialment de les dones i els col·lectius vulnerables. Imaginació col·lectiva d'una ciutat o comunitat més inclusiva, segura, accessible i basada en la cura.

Materials

- Paper o cartró gran
- Retoladors, llapis de colors, revistes per retallar, cola i tisores
- Mapes senzills d'una ciutat o d'un barri

Durada

60 mins

Desenvolupament

1. INTRODUCCIÓ:

Comença amb una breu reflexió guiada: «A qui pertany la ciutat, el barri o el poble? Ens sentim segurs i còmodes en tots els espais?» Explica alguns conceptes bàsics de la planificació urbana feminista (seguretat, accessibilitat, cura, participació, diversitat).

2. TREBALL EN GRUP:

Fem la pregunta: «Què hauria de tenir el lloc on visc perquè tots ens sentíssim més implicats, segurs i còmodes?» Treballarem en grups i cada grup dissenyarà la seva pròpia ciutat feminista en un cartell o mapa. Poden dibuixar, retallar imatges o escriure idees. S'anima els participants a pensar com s'haurien de redissenyar el trans-

port públic, els espais de cura (guarderies, il·luminació, lavabos), els entorns culturals i d'oci, etc.

3. COMPARTICIÓ:

Cada grup presenta la seva ciutat, explicant-ne les idees principals. Els murals es poden enganxar a la paret com una exposició col·lectiva.

4. TANCAMENT:

Reflexió sobre quins aspectes podem incorporar a les nostres comunitats i entorns.

Reflexión

- Com seria una ciutat que prioritza la cura i la igualtat?
- Quins llocs o hàbits actuals reproduïxen desigualtats o exclusions?
- Quines petites accions ens podrien fer sentir més segurs i lliures en els nostres espais quotidians?
- Quina és la relació entre l'urbanisme feminista i la pau social?

Activitat:

Aturem les notícies falses

Objectiu

Entendre a través de l'experiència com es creen, es difonen i es mantenen els rumors sobre falses acusacions i feminisme, i analitzem les emocions, els interessos i les narratives que els sostenen. Fomentar el pensament crític i l'empatia envers les víctimes.

Materials

Fitxes amb frases reals o adaptades de les xarxes socials, dels mitjans de comunicació o de converses quotidianes (p. ex., «Algunes dones fan acusacions només per crear problemes», «Ja no es pot dir res», «Si fos tan greu, ho deixarien», etc.), paper, retoladors i una pissarra o mural.

Durada

60 mins

Desenvolupament

1. INTRODUCCIÓ:

Es planteja la idea que els rumors no només transmeten informació falsa, sinó també emocions i pors col·lectives.

2. FASE 1: ESCOLTANT EL RUMOR:

En grups, cada persona rep una targeta amb una frase semblant a un rumor. L'ha de llegir i reflexionar: Quina emoció transmet o provoca aquesta frase? (por, ràbia, desconfiança, frustració, vergonya, etc.). Ho apunten.

3. FASE 2: DARRERE LA POR:

El grup debat: què podria haver-hi darrere d'aquesta emoció? Quin tipus d'història, experiència o context podria fer que algú cregués o repetís aquesta idea? (Per exemple: inseguretat, pèrdua de privilegis, ignorància, dolor no gestionat, etc.).

4. FASE 3: REESCRITURA DE LA HISTÒRIA:

Cada grup transforma la seva frase inicial en un missatge alternatiu que conserva l'emoció subjacent però l'expressa d'una manera constructiva o empàtica.

Exemple:

- «Les dones denuncien incidents per buscar problemes» → «De vegades és difícil entendre el dolor de qui denuncia incidents; podríem escoltar abans de jutjar.»
- «Ja no es pot dir res» → «Estem aprenent maneres noves de parlar que no fan mal».

5. COMPARTICIÓ I CLOENDA:

Es llegeixen en veu alta els missatges alternatius i es pengen a la paret. Reflexionem sobre com canvia el significat del discurs quan passem de la reacció a la comprensió.

Reflexió

- Quines emocions s'amaguen darrere dels rumors?
- Per què preferim creure algunes històries abans que d'altres?
- Què ens passa quan sentim una afirmació injusta? Com podem respondre amb calma i empatia?
- Quin tipus de societat construïm quan escollim creure i preocupar-nos en lloc de desconfiar?

V. Recomanacions finals generals

A continuació, presentem una sèrie de suggeriments per a l'adequació d'experiències de treball bolcades en aquest manual orientades a la promoció de la participació juvenil en la construcció de pau, amb la finalitat de reforçar el seu potencial transformador.

1. Adaptació al context local

› Connectar el que tenim al costat i el que és global:

Facilitar la identificació de l'expressió de diferents formes d'injustícia social o violència (directa, cultural i estructural) operants en el territori d'intervenció connectades amb l'eix temàtic vinculat a la construcció de pau en el qual estiguem posant el focus, així com la seva connexió amb manifestacions de les mateixes en altres llocs del món. Amb això, abordar problemàtiques transfrontereres com la precarietat laboral juvenil, el racisme estructural, la violència masclista, la violència en xarxes socials o els discursos d'odi, destacant comunitats i aspectes diferencials, sense deixar de revelar el fenomen de la interseccionalitat.

› Escoltar des de l'inici:

La joventut ha de ser cocreadora des del disseny dels processos educatius en els quals participa, no sols beneficiària. D'aquesta manera, la concreció de les subtemàtiques que s'abordin en la intervenció i les activitats o metodologies que els donin forma connectaran millor amb els seus interessos, se'ls faran més rellevants i els aprenentatges resultaran més significatius. En el procés diagnòstic que precedeix al disseny d'aquests manuals, es va revelar que "sentir-se escoltada i poder debatre" va ser una de les seves principals demandes. A més de poder plantejar cercles de paraula exploratoris d'interessos com els que es proposen des de les pràctiques educatives restauratives, per a tenir algunes pistes inicials sobre quines qüestions semblen interessar més a la joventut en el context espanyol en relació amb cada dels eixos constructors de la Cultura de Pau que abordaran aquests manuals, poden consultar-se aquestes referències:

- Informe Diagnòstic Sí A LA PAU: https://www.mpd.org/sialapaz/06_Informe%20de%20diagn%C3%B3stico%20final.pdf
- Informe Joventut a Espanya 2024: entre l'emergència i la resiliència (Ministeri de Joventut i Infància, INJUVE)

› Fer servir un llenguatge accessible i culturalment pertinent:

Evitar tecnicismes en els nostres plantejaments i acostar-se a codis juvenils (música, xarxes, esport, art urbà).

› Valorar la diversitat interna dels grups:

Reconèixer orígens culturals, trajectòries migratòries i identitats de gènere diverses, garantint que totes les veus s'escoltin. Tenir una mirada interseccional, amb la finalitat d'analitzar com es creuen gènere, classe, ètnia, edat o altres factors en la generació de desigualtats.

2. Condicions per a un espai segur

› Construir acords de convivència juntament amb la joventut:

Respecte, confidencialitat i escolta activa. Per al plantejament de Cercles de Diàleg com els que proposen les pràctiques educatives restauratives, es proposen els següents acords bàsics: només parla qui posseeix l'objecte identificador del torn de la paraula, mentre la resta té el poder de l'escolta; és voluntari parlar; el cercle el cuiden tots els seus membres.

› Incloure protocols de suport mutu o cures en cas d'aparició de situacions negatives:

Alguns temes (violència, racisme, pobresa) poden activar experiències personals.

› Reconèixer a la joventut com a protagonista:

Transmetre als i les alumnes que no els entenem com a éssers mancats o receptors passius de continguts implica evitar la comunicació unidireccional professor/a-alumnat, estimular la participació de tota la aula, evitar mirades superbes que tenen els adults i, d'aquesta manera, practicar la curiositat genuïna cap al que els i les noies coneixen o es pregunten, així com transmetre que el coneixement que es gesta a l'aula es construeix col·lectivament. Tot això, lluny d'assumir al professorat com el posseïdor únic del saber i la veritat i a l'alumnat gots buits a ser emplenats per part de les persones adultes.

› Fomentar un espai valent:

Després de l'experiència recollida en Palestina i que es presenta en el Manual Igualtat de Gènere, es tracta d'anar més enllà de la creació d'un espai segur per a poder abordar temes incòmodes i generar discursos alternatius, allunyats de les inèrcies dominants enaltidores de violències. Per a trobar inspiració en plantejar aquestes converses entre persones i grups en contextos polaritzats o en tensió que busquin facilitar la trobada d'una estratègia comuna per a l'assoliment de transformacions garants de la convivència a llarg termini, podem prendre la referència dels Diàlegs improbables de John Paul Lederach o de Discrepància benvinguda: guia pedagògica per al diàleg controvertit a l'aula, de l'Escola de Cultura de Pau.

3. Metodologies suggerides

› Art i cultura:

Teatre de l'oprimit, muralisme, música, fotografia o circ social com a eines creatives que afavoreixen la mobilització emocional i la reflexió crítica personal i col·lectiva a partir de l'experiència de situacions reals o anàlogues a la realitat que siguin motivadores i commovedores.

› Esport i joc:

Promouen la cooperació, el respecte i la prevenció de violències.

› Diàlegs i fòrums comunitaris:

Reforcen la cohesió social, sobretot en espais intergeneracionals i interculturals. Per al disseny d'aquests diàlegs suggerim recórrer a referents de les pràctiques educatives restauratives com Belinda Hopkins i els seus Temps del Cercle o Cercle de Paraula.

› Tecnologies digitals:

Ofereixen una oportunitat per a dissenyar campanyes juvenils en xarxes socials al voltant de la temàtica d'interès que sigui, basades en la no-violència. Com a recurs inspirador per a plantejar aquest treball, proposem el programa Digital Organising desenvolupat per NOVACT, una capacització en línia per al disseny de campanyes d'impacte que promoguin la Cultura de Pau global a través de l'ús de les NTIC: <https://novact.org/es/formacio/>.

4. Factors clau de sostenibilitat

› Processos continus:

Evitar activitats puntuals aïllades i apostar per processos educatius basats en un itinerari planificat de mitjana-llarga durada que puguin permetre el treball per projectes i facin transversals els continguts comuns entre diferents assignatures.

› Grups motors juvenils:

Estimular la motivació i habilitats de joves perquè se sentin atrets i capaces d'intervenir en la seva comunitat i sensibilitzar o promoure la mobilització social d'altres parts, generant processos expansius.

› Treball en xarxa:

Coordinar amb associacions de barri, centres educatius, serveis socials i col·lectius juvenils per a vincular els aprenentatges amb oportunitats reals de participació.

› Corresponsabilitat intergeneracional:

Involucrar a educadors, famílies i personal de centres juvenils com a referents estables.

› Implicació d'autoritats locals:

Clau per a assegurar la sostenibilitat en el temps i en recursos econòmics.

› Avaluació participativa:

Integrar moments en els quals la joventut avaluï l'apreu i suggereixi millores, enfortint el seu paper com cocreadora dels processos.

En definitiva, aquestes recomanacions no constitueixen una recepta única, sinó un conjunt d'orientacions obertes, que cada grup i cada educadora o educador podrà adaptar a la seva pròpia realitat. L'essencial és mantenir la convicció que la joventut és protagonista en la construcció de pau i justícia ambiental, i que la nostra tasca educativa consisteix a acompanyar, facilitar i potenciar les seves capacitats. Des d'aquesta perspectiva, cada experiència pot convertir-se en llavor de canvi, en oportunitat d'aprenentatge compartit i en pas ferm cap a un futur més just, sostenible i en pau.

VI. Glossari

• Consentiment:

És un «sí» voluntari o una absència de «no», lliure de coacció, conscient, verbal o no verbal, que es pot retirar en qualsevol moment. La falta de consentiment es produeix davant una circumstància d'intimidació, quan la víctima està en una situació de vulnerabilitat que anul·la o sotmet la seva voluntat. És contextualitzat, la qual cosa implica que, en determinades situacions de desigualtat de poder, expressar el no consentiment pot no resultar possible o seria molt costós fer-ho per part de les dones. Donades aquestes condicions de dominació, algunes autores consideren que consentir pot ser l'expressió de la cessió davant el poder de l'altre. En la cultura de la violació que ens envolta, els límits entre el sexe consentit i l'agressió sexual es difuminen.

• Feminisme:

És un moviment polític, social i teòric que busca la igualtat de drets i oportunitats entre dones i homes, així com l'eliminació de qualsevol forma de discriminació o violència que les dones pateixen simplement per ser dones. Amb aquest objectiu, pretén facilitar el reconeixement d'aquesta violència, la seva reparació i un compromís de no repetició, proposant un camí cap a l'establiment de relacions basades en el tracte just, el benestar col·lectiu i la justícia social. En aquest moviment, hi ha diversos enfocaments per assolir la justícia social, ja que la discriminació que afecta les dones simplement per ser dones interactua amb altres condicions com la seva ètnia, origen o estatus socioeconòmic. Per aquest motiu, cada comunitat afronta un camí diferent cap a la igualtat, que parteix d'un punt diferent i situada en un context cultural i social particular. Per aquest motiu, entenem que és essencial parar atenció a les anàlisis específiques del problema i a les estratègies

d'alliberament de les diferents corrents feministes d'arreu del món, com ara el feminisme liberal (que busca la integració de les dones al sistema sense qüestionar-lo), el feminisme radical (que analitza i busca erradicar les arrels de l'opressió que pateixen les dones), el feminisme negre (que emfatitza la interseccionalitat entre el masclisme, el racisme i el classisme), el feminisme marxista (que identifica el capitalisme com a font de l'opressió de les dones) i l'ecofeminisme (que vincula l'opressió que pateixen les dones amb la destrucció del medi ambient i busca models alternatius que empoderin les dones i cuidin del planeta). Actualment, hi ha una divisió dins del moviment feminista entre les feministes trans-excloents, que neguen que el feminisme s'hagi d'ocupar de posar fi a l'opressió que pateixen les dones transgènere, i les transfeministes, que amplien el subjecte del feminisme per incloure les dones transgènere i altres dissidents de gènere.

• Gènere vs. sexe. Dissidència de gènere.

El «sexe» fa referència a l'anatomia del sistema reproductor i a les característiques sexuals secundàries (és, per tant, un concepte biològic-fisiològic), mentre que el «gènere» és una construcció social que s'utilitza per diferenciar entre els rols i les expectatives socials binaris tradicionals que s'ensenyen i s'aprenen culturalment a partir de les diferències sexuals biològiques. Com que és un constructe social i cultural, és una forma de categorització fluida que és sensible al moment històric, al context social i a la societat en què es troba, la qual cosa la fa susceptible al canvi. La qüestió actual del binarisme de gènere ofereix l'oportunitat d'ampliar la seva perspectiva tradicional per incorporar una amalgama diversa d'identitats i expressions de gènere, allunyant-se de la imposició de rols de gènere tradicionals.

- **Igualtat de gènere:**

«No només és un dret humà fonamental, sinó que és un dels fonaments essencials per a la construcció d'un món pacífic, pròsper i sostenible». (ONU). «És el reconeixement de la diversitat entre homes i dones i el tracte igualitari d'acord amb les seves respectives necessitats i característiques, sense que aquestes siguin causa de cap discriminació» (MPDL). A NOVACT, en lloc del concepte d'igualtat de gènere, fem servir el de justícia de gènere, perquè el nostre objectiu no és només garantir la igualtat formal, sinó transformar totes les relacions de poder que perpetuen la discriminació estructural. Aquesta transformació implica adoptar una perspectiva feminista interseccional que tingui en compte com el gènere interactua amb altres eixos d'opressió (...) Creiem que només a través de la participació activa dels moviments feministes i LGTBIQA+ i el reconeixement de la feina invisible de les dones i les dissidents sexuals en contextos de resistència serà possible desmantellar els sistemes patriarcals i autoritaris i construir societats més justes, equitatives i lliures de violència, i, en última instància, contribuir al desenvolupament de la pau positiva.

- **Interseccionalitat:**

«Un fenomen pel qual cada individu pateix opressió o gaudeix de privilegi en funció de la seva pertinença a múltiples categories socials», tal com la defineix l'autora Kimberlé Williams Crenshaw. És un marc que ens permet analitzar com els diferents factors que conformen les identitats de les persones s'entrellacen i interactuen entre si, creant sistemes d'opressió i desigualtat diferents i específics. Aquests diferents factors d'opressió poden incloure el gènere, l'ètnia, la raça, la classe social, la discapacitat, l'orientació sexual o la identitat de gènere, entre d'altres, i no actuen de manera independent, sinó que es relacionen i interactuen, creant múltiples nivells d'injustícia social, desigualtat i discriminació.

- **Masclisme:**

És una forma de discriminació i opressió, en perjudici de la dona i en benefici de l'home, que assumeix la superioritat de l'últim sobre la primera i que s'expressa en un entramat de creences, normes i pràctiques socials molt esteses i arrelades que prenen la forma de diferents expressions de violència directa, cultural o simbòlica..

- **Violència de gènere:**

«Les dones pateixen violència simplement per ser dones, i les víctimes són dones de tots els àmbits socials, educatius, culturals i econòmics. L'objectiu de l'agressor és causar danys i obtenir control sobre les dones. » (Institut de la Dona). Quan parlem de violència de gènere o sexista, no només parlem de violència directa (agressió física), sinó també de violència psicològica (manipulació, anul·lació, maltractament verbal), violència sexual (assetjament i agressió sexual), violència digital (tot tipus d'atacs o discriminació en l'entorn en línia) i violència econòmica (control i restricció deliberats dels recursos econòmics per fomentar la dependència i la subordinació).

